

Analiza: Sudije Tribunala Ogranicile Iznosenje Dokaza o Racku

Author: Mirko Klarin

Tuzioci su zabrinuti zbog toga sto ni na samom sudjenju Milosevicu prica o ubistvima u Racku nece u potpunosti izaci na videlo.

Da su okolnosti normalne, slucaju Racak bilo bi posveceno zasebno sudjenje pred Haskim tribunalom. Na tom sudjenju tuzilastvo bi izvelo nekoliko desetina svedoka: prezivele zrtve, ocevce, forenzicare (koji su izvršili obdukcije), strucnjake za balistiku, istrazitelje (koji su pretrazivali teren), kao i clanove Kosovske Verifikacione Misije (KVM), koji su s razdaljine od 1-2 kilometra pratili dogadjaje od 15. januara 1999. godine i koji su sledeceg dana u selu Racak i njegovoj okolini pronasli leseve 45 ubijenih osoba.

Dokazni postupak optuzbe trajao bi u najboljem slucaju tri meseca, odbrana bi iziskivala otprilike jos toliko vremena, da bi potom usledile i dodatne faze dokazivanja - pobijanja i odgovori. Sve u svemu, do izricanja presude, kojom bi slucaj Racak napokon bio rasvetljen, proteklo bi najmanje godinu dana.

Okolnosti, medjutim, nisu normalne i slucaj Racak ce, po svemu sudeci, na procesu koji se vodi protiv Slobodana Milosevica, ostati samo delimicno rasvetljen. Vec na samom pocetku dokaznog postupka o ovom "popristu ubistava" - prvom od 14 koliko ih se ukupno pominje u optuznici za kosovske zlocine - tuzilastvo je priznalo da nece biti u stanju da pred sudom u celosti rekonstruise tok dogadjaja u Racku, odnosno da obuhvati sve aktivnosti srpskih vojnih i policijskih snaga s jedne, i pripadnika Oslobodilacke Vojske Kosova (OVK) s druge strane.

Razlog za to - po tvrdnjama koje stizu iz tuzilastva - ne lezi u nedostatku svedoka i dokaza. Naime, glavni zastupnik optuzbe Dzeferri Najs kaze da, naprotiv, postoji "veliki korpus dokaza", ali da oni ne mogu biti prezentovani pred sudom usled strogih "vremenskih ogranicenja" koja je tuzilastvu, za njegov dokazni postupak, nametnulo Sudsko vece.

U istrazi o tome kako su stradale zrtve iz Racka, pregledane su 62 izjave ocevica i prezivelih zrtava. Tuzilastvo je prvobitno racunalo na 30 potencijalnih svedoka, zatim je njihov broj smanjen na 17, pa na devet, da bi se konacno citava stvar svela na samo pet prezivelih zrtava ili ocevica koji ce nastupiti na sudu. Pri tom ce samo jedan od njih svedociti "in vivo", dok ce ostali prilozi pisane izjave i doci u Hag jedino da bi bili unakrsno ispitani od strane optuzenog.

Iskazi tih svedoka ce, prema Najsovom priznanju, "pokriti samo mali deo citavog dogadjaja". Tuzilastvo se opredelilo da ostatak dogadjaja bude "pokriven" svedocenjem istrazitelja koji je vodio istragu o Racku (cime bi se sumirali iskazi svedoka i drugi dokazi), ali su sudije odbile da prihvate takvo svedocenje, zakljucujuci da se radi o iskazu iz druge ruke u kojem se samo ponavljaju i obrazlazu stavovi tuzilastva. Slucaj Racak je visestruko znacajan, ne samo za optuznicu protiv Slobodana Milosevica, nego i za tumacenje svega onoga sto je usledilo nakon 15. januara 1999.

Prema optuznici, radi se - u hronoloskom smislu reci - o prvom slucaju masovnog ubistva i jedinom zlocinu koji se pripisuje Milosevicu, a koji se odigrao pre 24. marta 1999 (kada su poceli vazdusni udari NATO). Otkrice 45 leseva u selu i njegovoj okolini pokrenulo je lanac dogadjaja koji su kulminirali intervencijom NATO. Ne samo Milosevic, nego i mnogi u samoj Srbiji, pa i van nje, i dalje smatraju da je Racak "insceniran" upravo zato da bi posluzio kao opravdanje za zapadnu vojnu akciju protiv Srbije. Od samog pocetka, postoji sukob izmedju dveju dijametralno suprotstavljenih interpretacija citavog desavanja. Prema prvoj, zvanicnoj srpskoj verziji, zrtve iz Racka su zapravo pripadnici OVK, koji su poginuli u borbama izazvanim "legitimnom antiteroristicom operacijom" srpske policije.

Druga interpretacija potice od tadasnjeg sefa KVM, ambasadora Vilijema Vokera, koji je 16. januara 1999, nakon obilaska Racka, na konferenciji za stampu izjavio da se radi o "masakru nad civilima". Zbog te izjave, jugoslovenske vlasti su ga odmah proglasile za "nepozeljnu osobu" i nalozile mu da u roku od 48 sati napusti zemlju. Voker se ipak nije povinovao toj odluci, pa je u zemlji ostao sve do povlacenja same misije, neposredno uoci vazdusnih udara.

Tadasnji glavni tuzilac Haskog tribunala, Luiz Arbur, uputila se vec 18. januara (zajedno s timom istrazitelja) na mesto zlocina, ali joj ulazak u zemlju nije bio dozvoljen (bila je vracena s makedonsko-srpske granice).

Umesto toga, Srbija je pod velikim medjunarodnim pritiskom pristala na dolazak forenzickog tima Evropske Unije, na cijem su se celu nalazili finski patolozi, koji su zajedno s jugoslovenskim i beloruskim strucnjacima za sudsku medicinu radili na obdukciji leseva iz Racka.

Mada su se odnosili samo na uzrok - a ne i na nacin - smrti zrtava iz Racka, njihovi nalazi bili su razlicito interpretirani, sto je dodatno podstaklo nedoumice i konfuziju oko toga sta se zaista dogodilo. Znacajan

doprinos toj konfuziji dala je i vodja finskih forenzicara, dr Helen Ranta, koja je u jednom trenutku izjavila da u Racku "nije bilo masakra", ali nije ponudila nikakvo objasnjenje nacina na koji su svi ti ljudi pobijeni.

Iako je sudjenje Slobodanu Milosevicu bilo prilika da se konacno, nakon tri i po godine, slucaj Racak u potpunosti rasvetli, tuzilastvo je jos na pocetku svog dokaznog postupka potvrdilo da nece biti kadro da to ucini.

Neke stvari su, ipak, barem delimicno rasvetljene u proslonedeljnim svedocenjima.

Ispostavilo se, naime, da su u Racku 15. januara 1999. boravili i pripadnici OVK, kao i da se neki od njih (ukupno: osam do deset) tog dana ubijeni. Prvi svedok koji je to potvrdio bio je kanadski general Zozef Omer Misel Mezonev, koji je pocetkom 1999. obavljao funkciju sefa regionalnog centra KVM. Svedoceci na osnovu izvestaja koje su mu podnosili "verifikatori" - koji su se doticnog dana zatekli u neposrednoj blizini Racka, odakle su pratili tok zbivanja, kao i na osnovu onoga sto je sam video kada je istog poslepodneva dosao u selo, general Mezonev je rekao da se radilo o "operaciji protiv slabo branjenog lokaliteta u kojoj je korisцена teska i nasumicna paljba po civilima".

Zbog neproporcionalne primene sile, citava akcija se - po njegovom misljenju - ne moze smatrati "legitimnom vojnom operacijom".

Prema njegovom opisu same operacije, tenkovi i protivavionski topovi Vojske Jugoslavije (VJ) su sa okolnih uzvisenja pruzali "vatrenu podrsku" policijskoj jedinici, koja je brojala oko 100 pripadnika i koja je - kucu po kucu - izvrсила "ciscenje" sela.

Kanadskom generalu je to, dan nakon zlocina, potvrdio i jedan jugoslovenski oficir. Kada mu je Mezonev u ime KVM ulozio zvanican protest zbog operacije kojom se narusava sporazum Milosevic-Holbruk iz oktobra 1998, pomenuti oficir je odgovorio da je Racak "odradila" policija, a da je VJ "samo pruzala vatrenu podrsku".

U izvestaju koji je kanadski general 16. januara uputio u centralu KVM pomenuto je i to da se medju ubijenima nalazi i osam ili devet ljudi iz sastava OVK. Taj podatak je Milosevic, tokom unakrsnog ispitivanja, pokusao da iskoristi kako bi pokazao da je ambasador Vilijem Voker, u trenutku kada je davao izjavu o "masakru nad civilima", znao da u Racku nisu stradali samo civili.

Medjutim, sudija Mej je sprecio Milosevica da ispituje svedoka o izjavama ili misljenjima drugih osoba, napominjuci da ce on ta pitanja moci da postavi licno Vokeru, cije je svedocenje tuzilastvo najavilo za sredinu juna.

Najavljujuci svedocenja ocedidaca i prezivelih iz Racka, tuzilac je pored ostalog ukazao i na ociglednu cinjenicu da se albanski svedoci "ustežu da govore o prisustvu i aktivnostima OVK". U slucaju Racak, istrazitelji su taj problem pokusali da prebrode tako sto su obavili razgovor sa "seoskim staresinom" - najuglednijom osobom u selu, cija se rec postuje - koji je zatim svedocima dao zeleno svetlo kazu istinu o svemu, pa i o OVK.

U izjavama koje su dali istraziteljima, svedoci iz Racka su, zaista, govorili o prisustvu i aktivnostima OVK, o tome kako su im mestani pomagali u kopanju rovova, kao i o vojnicima koji su tog 15. januara poginuli. Medjutim, vec sa prvim svedokom - a to je bila Drita Emini (24), koja je iz sklonista u podrumu posmatrala kako policija odvaja muskarce i odvodi ih prema brdu, gde su sutradan pronadjeni lesevi - doslo je do problema kada je ono sto je o OVK prethodno rekla istraziteljima trebalo da ponovi i pred optuzenim Milosevicem.

Da li zbog uzbudjenja i panike koji su je obuzeli pri neposrednom suocavanju s osobom koju kosovski Albanci dozivljavaju kao vinovnika svih svojih stradanja, ili usled instinktivnog otpora da bas njemu "prizna" bilo sta o OVK, ona je odbila da potvrdi neke od navoda iz svoje pismene izjave, u kojoj je ranije pomenula i to da su joj otac i brat ucestvovali u kopanju rovova, kao i da su vojnici OVK zaustavili neke od napada srpskih snaga na njeno selo.

Jedna od jos nerasvetljenih misterija koje se ticu Racka jeste i pitanje o tome jesu li 23 muskarca, ciji su lesevi nadjeni u jaruzi iznad sela, ubijeni na tom mestu ili negde drugde (da bi potom njihova tela bila prikupljena i poredjana na mestu gde su ih sutradan pronasli "verifikatori").

Izjavu generala Mezoneva, da su ta tela bila "poredjana", Milosevic je pokusao da protumaci tezom da ih je neko tu poredjao, odnosno "aranzirao", pa je svedoka pitao da li iskljucuje mogucnost da su oni tu doneti. Kanadski general je odgovorio da je i na to pomislio kada je prvi put video leseve u jaruzi, ali je dodao da je njegov utisak bio da su se ti ljudi - "skup starije gospode", kako ih je opisao - "kretali uzbrdo u koloni" kada je na njih pucano.

Utisak kanadskog generala potvrdio je i jedan od predstavnika "starije gospode", koji je srecom preziveo penjanje uz brdo Bebus pokraj Racka. Bilal Avdiu (55) je svedocio kako su ga u zoru 15. januara probudile eksplozije i pucnjava i kako se, zajedno sa svojim sinom, sklonio najpre u jednu stalu, a potom u kucu na obronku sela (nadomak sume), u kojoj se okupio i veci broj ostalih mestana. A onda je dosla policija,

odvojila muskarce, zlostavljala ih otprilike jedan sat, da bi im najzad naredila da u koloni krenu uz brdo Bebus. Dok su se peli uz jarugu, dočekala ih je druga grupa policajaca, koja je na njih otvorila vatru.

Avdiu se nalazio na zaelju kolone: metak mu je prosao kroz jaknu, ali ga nije povredio. Nekoliko sati se pretvarao da je mrtav, da bi potom pobegao u sumu, gde je zatekao jos trojicu prezivelih. Jedan od te trojice trebalo bi da svedoci sledece sedmice.

Iako je doprinelo razresenju zagonetke o tome gde su ubijene zrtve koje su pronadjene u jarku, opisano svedocenje nije rasvetlilo i drugu misteriju, koja takodje postoji od samog pocetka. Jos od tada se, naime, vode polemike oko toga da li su neka od tela zrtava iz Racka bila unakazena.

Prema objavljenim nalazima obdukcije, samo je jedno telo bilo donekle unakazeno, a i to je najverovatnije - kako je navedeno - ucinila neka zivotinja. Avdiu, medjutim, kaze da je u jaruzi, kada se pridigao, video pet ili sest unakazanih tela, te da je jednoj od zrtava (koju je imenovao kao Bajramija Ragipa) bilo cak iscupano srce. Milosevic se, ocekivano, posebno okomio na taj deo svedokove izjave, optuzujuci ga da izmislja i laze, ali je Avdiu ostao pri tvrdnji da je video ono sto je opisao. Ostaje da se vidi koje ce aspekte slucaja Racak osvetliti preostala tri ocevica ili prezivele zrtve, koji ce se u Hagu pojaviti sledece sedmice. No, vec sada je ocigledno da na sudjenju Slobodanu Milosevicu zaista nece biti ispricana citava prica o ovom dogadjaju, nego tek jedan njen deo.

Kako trenutno stoje stvari, izgleda da ce Racak - uprkos tome sto ce ostati samo delimicno rasvetljen - ipak biti u "prednosti" u odnosu na ostala kosovska "poprista ubistava" koja se pominju u optuznici protiv Milosevica. Sumirajuci, proslog petka, dosadasnje napore optuzbe i nagovestavajuci cime ce se ona u dokaznom postupku (do 26. jula) tek baviti, tuzilac Dzeфри Najs je izrazio sumnju da ce - do isteka pomenutog roka, koji je Sudsko vece odredilo za okoncavanje kosovskog slucaja - tuzilastvo biti u stanju da iznese dokaze za bezmalo polovinu zlocina koji se pominju u optuznici, ukljucujuci i tako znacajna "poprista ubistava" kao sto su Izbica, Djakovica i Meja.

U stvari, tuzilastvu su - rekao je tom prilikom Najs - potrebna jos dva dodatna meseca da bi dovrсило svoj kosovski slucaj. Medjutim, kada se ima u vidu nacin na koji sudije mere vreme tuzilastvu - a zbog kojeg su stekli nadimak "sudije-stoperice" - malo je verovatno da ce optuzba imati na raspolaganju vreme koje bi zelela.

Tuzilastvu ostaje uteha da ce nedovrsene price sa sudjenja Slobodanu Milosevicu moci da dovrsi u procesima na kojima ce se pojaviti njegovi saucesnici - Nikola Sainovic, Dragoljub Ojdanic i Milan Milutinovic - kao i ostali ucesnici kosovskog "zajednickog zlocinackog poduhvata", protiv kojih ce tek biti podignute optuznice.

Mirko Klarin je visi urednik IWPR za pitanja tribunala za ratne zlocine i glavni urednik novinske agencije SENSE.

Location: [Serbia](#)
[Kosovo](#)

Source URL: <https://iwpr.net/sr/global-voices/analiza-sudije-tribunala-ogranicile-iznosenje>